

1939
60 anys
després

Amb motiu del 60 aniversari de la fi de la Guerra Civil, els dies 4, 5 i 6 de febrer se celebren a Olot unes jornades commemoratives i el proper mes d'abril, al Museu d'Historia de la Ciutat de Barcelona s'hi inaugurarà l'exposició '1939. Barcelona any zero'. En les pàgines següents, EL TEMPS us ofereix diversos articles sobre la guerra i les seves conseqüències.

La victòria d'un programa

El dia 10 de febrer de 1939, quinze dies després de l'ocupació de Barcelona, un exèrcit sota les ordres supremes del general Franco entrava a Puigcerdà, alhora que a l'altra punta de país soldats de la Cuarta Brigada de Navarra hissaven la bandera bicolor al coll de la Serra, entre la Cervera vallespirenca i Portbou.

L'ocupació de Catalunya era una realitat que havia començat només cinquanta dies abans, el Nadal del 1938. La retirada republicana de Terol havia deixat Catalunya protegida per un debilíssim front a ponent, tan fràgil que es trencà a la mínima empenta enemiga. Les tropes rebels havien avançat fins a mar, la zona republicana quedava definitivament tallada i Catalunya desconectada i aïllada.

Temps abans la Generalitat havia demanat al president de la República, Manuel Azana, una estratègia defensiva del territori que fes realment difícil l'avenç enemic. Però la petició fou desestimada. Ben altrament, l'estat major comença a planificar la gran ofensiva de l'Ebre mentre es mantenien quietes els exèrcits d'Extremadura i Centre i tan sols es mantenia actiu —defensivament actiu— el front de Llevant per defensar València, cada cop més arraconada per la concentració de forces franquistes innecessàries en els altres fronts un cop ensorrat el d'Aragó.

Moltes veus desaconsellaven l'operació de l'Ebre, no solament la Generalitat. El tinent coronel

Manuel Tagüena Lacorte, un dels caps responsables de l'ofensiva de l'Ebre, que seguí tota la retirada de Catalunya empaitat per les tropes marroquines i que intentà infructuosament la defensa de Barcelona, ho va deixar ben clar: *"Aunque la operación [de l'Ebre] no estaba aún asegurada materialmente el alto mando republicano decidió iniciar la preparada ofensiva en el Ebro, y envió nuevas directivas, análogas a las recibidas pero con la diferencia que no se preveía acción simultánea del Ejército de Levante y que toda nuestra aviación seguiría de momento en la Zona Centro Sur"*.

L'ofensiva tirà endavant malgrat tots els advertiments (alguns assessors soviètics, segons que Tagüena mateix relata, s'hi havien oposat). Els exèrcits de la zona centre sud, efectivament, no es van ni moure, l'aviació republicana ni s'hi acostà; en canvi, els avions franquistes no deixaren de bombardejar i metrallar els soldats republicans durant tota l'operació. Sorpren de saber que en aquests mateix moment, l'exèrcit del Centre (que representava entre el 40 i 45% de tot l'exèrcit de la República) es conservava íntegre en les seves forces, però impàvid. I això mateix passava amb els d'Extremadura i Llevant, i també amb la part de l'Exèrcit de Maniobra que havia quedat al sud en el moment de fer-se el tall per Castelló de la Plana. Quedaven, doncs, quatre cinquenes parts de l'exèrcit de la República. No es van moure.

1939 60 anys després

FONS JOSEP M. DOU-ARXIU HISTORIC COMARCAL D'OLOT

L'ofensiva iniciada el Nadal del 1938 va atreure tota la força de les tropes rebels sobre Catalunya, aleshores indefensa després de la retirada de Terol, sense reserves i sense armament. El resultat d'aquella actitud van ser 60.000 soldats republicans fora de combat i l'enfonsament del front català.

En retirada l'Exèrcit de l'Ebre, es materialitzava l'ocupació de Catalunya. En un mes entraven a Barcelona, i en quinze dies escassos arribaven a la frontera. Tagüena, un excel·lent militar, no havia pogut fer sinó anar-se replegant amb un cert ordre fins al pas de la frontera francesa.

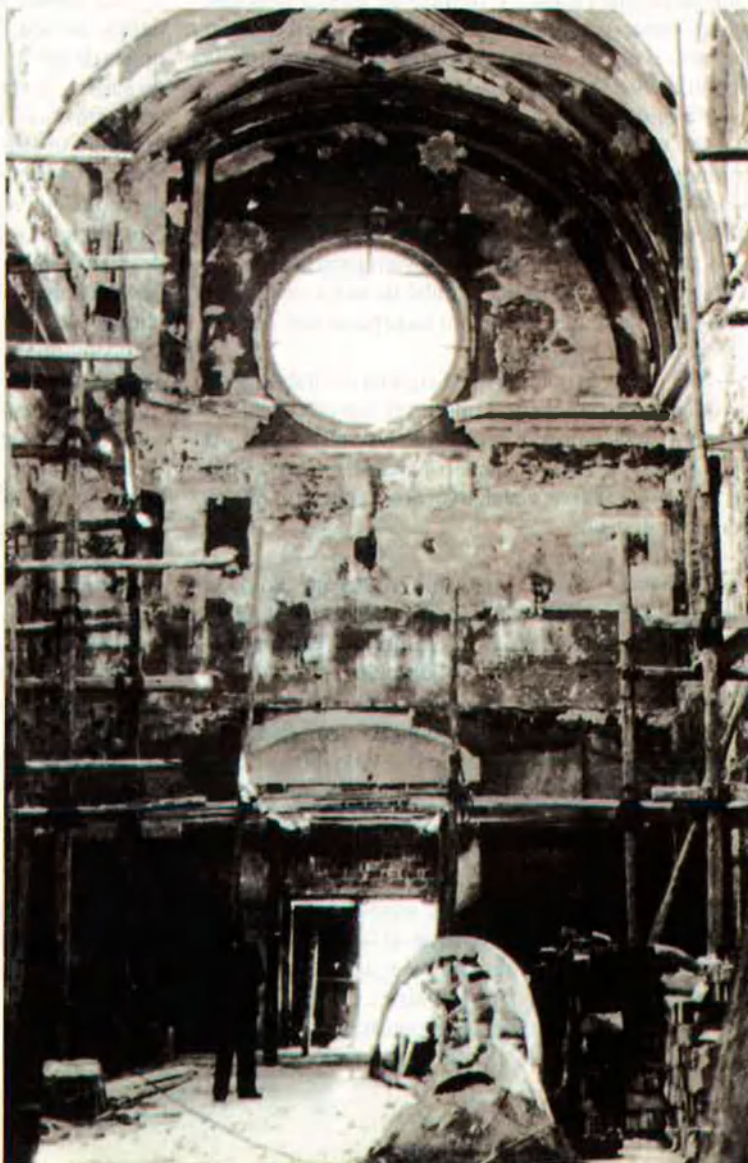
La derrota republicana no va ser una derrota militar només. En realitat es va perdre un món i va quedar una marca per sempre més. La derrota republicana va ser més aviat un senyal al cos. Històricament vam quedar marcats, fins i tot els qui no existíem; la nostra societat encara en porta avui l'estigma.

Van ser massa derrotes a la vegada: d'un exèrcit, d'un projecte polític i de les seves institucions, de guanys socials igualitaris adquirits amb esforços de dècades, derrota cultural: desaparegueren tots els noms de totes les plomes que escrivien, els cervells que pensaven, els mestres que ensenyaven, els pintors que somniaven... No va quedar, durant anys, ni un referent per explicar en quin país hom naixia, ni un sol element de continuïtat.

Va ser l'any zero, l'any en què les tropes que el 10 de febrer havien culminat l'ocupació de Catalunya garantien l'aplicació d'un nou programa político-social que, tres anys abans, el general rebel Emilio Mola, havia descrit sense equívoc: *"Hay que sembrar el terror, hay que dejar sensación de dominio eliminando sin escrupulos ni vacilación a todos los que no piensan como nosotros"*.

I així va ser, ni més ni menys.

Ricard Vinyes
Historiador i autor
d'El soldat de Pandora

Dalt, ballada de comparsa a la plaça d'Olot com a celebració del dia de la Victòria (imatge de l'1 d'abril de 1939). A sota, foto de les bastides per a procedir a la restauració total de l'església del Tura, que fou incendiada en la revolta del mes de juliol del 1936. En la pàgina anterior, imatge d'un bombardeig de Barcelona durant la guerra. (Foto: Ufficio Storico Aeronautico, Roma)